МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота
бакалавра

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО ГРОМАДИ

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2311-ср
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Я.С. Заградська

Керівник: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, к.філос.н. Маловічко О.В.

Рецензент: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
к.філос.н. Цапліна І.С.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І.Бутченко
«____»_____2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
___Заградській Яні Сергіївна__
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Соціальна робота з інтеграції людей з інвалідністю до громади
керівник роботи Маловічко Олена Владиславівна, к.філос.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «19» грудня 2024 року № 1992-с

2. Строк подання студентом роботи 11 червня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи Гусєва Т.О. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю як засіб соціальної інтеграції в суспільство. *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців*: зб. наукових праць. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. №9. Т.2. С.133-140; Лук'янова Н. Соціальна робота в Україні: концептуальні засади і трансформація в сучасних умовах. *Політичний менеджмент.* 2009. №5. С.150-156; Михальчук В. М., Пожевілова А. А., Мельник В. М. Значення територіальної громади в забезпеченні надання реабілітаційних послуг населенню в Україні. *Лікарська справа*. 2024. №3. С.23-31.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Дослідити сучасний стан дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду. 2. Розкрити сутність основних понять дослідження: «соціальна робота», «інтеграція», «соціальна інтеграція», «людина з інвалідністю», «громада». 3. Визначити принципи та методи дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду. 4. Дослідити людей з інвалідністю як клієнтів соціальної роботи. 5. Визначити види та технології соціальної роботи щодо впливу на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду; 6. Розглянути законодавчі та нормативні аспекти соціальної роботи по відношенню щодо вплиу на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду. 7.

Дослідити сучасний стан організації впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду. 7. Виокремити щляхи оптимізації формування інклюзивного впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громад.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____

6. Консультанти розділів роботи

Розділи	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	Маловічко О.В. доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2025	02.02.2025
Розділ 2	Маловічко О.В. доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2025	11.03.2025
Розділ 3	Маловічко О.В. доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2025	03.04.2025

7. Дата видачі завдання _____18 січня 2025 року____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2024	*Виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2025	*Виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2025	*Виконано*
4.	1 розділ	Лютий – березень 2025	*Виконано*
5.	2 розділ	Березень – квітень 2025	*Виконано*
6.	3 розділ	Квітень – травень 2025	*Виконано*
7.	Систематизація висновків	Травень 2025	*Виконано*
8.	Нормоконтроль	Травень – червень 2025	*виконано*

Студент _____ ___Я. С. Заградська___

Керівник роботи _____ __О. В. Маловічко__

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ __І. С. Цапліна__

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 50 сторінок, 37 позицій у списку літератури.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ІНТЕГРАЦІЯ, СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ, ЛЮДИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ, ГРОМАДА

Мета дослідження: дослідити особливості та можливості впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду.

Об'єкт дослідження: соціальна робота з інтеграції людей з інвалідністю.

Предмет дослідження: вплив соціальної роботи на процес інтеграції людей з інвалідністю в громаду.

Методи дослідження: аналіз, синтез, структурно-функціональний, індукція, дедукція.

Гіпотеза: Соціальна робота позитивно впливає на інтеграцію людей з інвалідністю в громаду, сприяючи їх соціальній адаптації, підвищенню рівня залученості до суспільного життя та зниженню рівня соціальної ізоляції.

Висновки: 1. Багатофункціональні можливості соціальної роботи дозволяють комплексно впливати на формування інклюзивного та безбар'єрного простору в громадах, що і дозволяє інтегруватися в громаду людям з інвалідністю. Роль соціальної роботи полягає у тому, що вона здатна впливати на підвищення рівня доступності освітніх, культурних та соціальних можливостей, що сприяє інтеграції людей з інвалідністю в громаду.

2. Враховуючи усі розглянуті аспекти ролі соціальної роботи щодо адаптації людей з інвалідністю в життя громади, було запропоновано декілька шляхів оптимізації. Це стосується оптимізації таких сфер як: 1) покращення якості та поширення доступу до отримання інклюзивної освіти; 2) необхідність залучення підтримки з боку громадських організацій та благодійних фондів; 3) формування культури обізнаності щодо особливостей людей з інвалідністю та їх ролі у сучасному соціумі; 4) впровадження цифрових технологій у процес інтеграції людей з інвалідністю.

SUMMARY

The qualification work consists of 50 pages, 37 positions in the literature.

SOCIAL WORK, INTEGRATION, SOCIAL INTEGRATION, PERSON WITH DISABILITIES, COMMUNITY

The purpose of research: to investigate the features and possibilities of the influence of social work on the integration of people with disabilities into the community.

The object of research: social work on the integration of people with disabilities.

The subject of research: the influence of social work on the process of integration of people with disabilities into the community.

Research methods: analysis, synthesis, structural-functional, induction, deduction.

Hypothesis: Social work has a positive effect on the integration of people with disabilities into the community, contributing to their social adaptation, increasing the level of involvement in public life and reducing the level of social isolation.

Conclusions: 1. The multifunctional capabilities of social work allow for a comprehensive impact on the formation of an inclusive and barrier-free space in communities, which allows people with disabilities to integrate into the community. The role of social work is that it is able to influence the increase in the level of accessibility of educational, cultural and social opportunities, which contributes to the integration of people with disabilities into the community.

2. Taking into account all the considered aspects of the role of social work in adapting people with disabilities into community life, several ways of optimization were proposed. This concerns the optimization of such areas as: 1) improving the quality and expanding access to inclusive education; 2) the need to attract support from public organizations and charitable foundations; 3) forming a culture of awareness of the characteristics of people with disabilities and their role in modern society; 4) introducing digital technologies into the process of integrating people with disabilitie.

ЗМІСТ

ВСТУП……..3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ГРОМАДУ……....5
1.1. Сучасний стан дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду……5
1.2. Розкриття основних понять дослідження: «соціальна робота», «інтеграція», «соціальна інтеграція», «людина з інвалідністю», «громада»…..10
1.3. Принципи та методи дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду……..15
РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ГРОМАДУ……..…20
2.1. Люди з інвалідністю як клієнти соціальної роботи: інклюзивна підтримка та інтеграція в громаду……..……20
2.2. Види та технології соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду……...25
2.3. Законодавчі та нормативні аспекти соціальної роботи по відношенню щодо інтеграції людей з інвалідністю у громаду……..30
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ГРОМАДУ……..35
3.1. Сучасний стан організації соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду……..35
3.2. Шляхи оптимізації формування інклюзивного впливу соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду……..39
ВИСНОВКИ……...42
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ……46

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження інтеграції людей з інвалідністю в громаду, є одним із основних аспектів формування суспільства рівних можливостей, розвитку соціальної справедливості та побудови інклюзивного суспільства. Сучасна світова практика відзначає розвиток законодавчої сфери у вирішенні даного питання, але не зважаючи на це низка людей з інвалідністю через ті чи інші причини щоденно продовжує стикатися з численними бар'єрами щодо комплексних можливостей життєдіяльності в громаді. Необхідно чітко усвідомлювати що саме соціальна робота завдяки своєму комплексному характеру сприяє ефективному забезпеченню інтеграції людей з інвалідністю, бо саме соціальна робота здатна забезпечити необхідні механізми підтримки, реабілітації та соціальної адаптації. Завдяки різноманітністю методів, підходів та технологій, соціальні працівники здатні сприяти подоланню дискримінації, формуванню толерантного середовища та активному залученню людей з інвалідністю до життя громади.

Через низку причин, в тому числі екологічні фактори та вплив війни, прослідковується зростання кількості людей з інвалідністю. Відповідно до усвідомлення даного факту, і розуміння потреби формування суспільства рівних можливостей, дослідження впливу та ролі загалом соціальної роботи на соціальну інтеграцію людей з інвалідністю зростає. Вагома роль соціальних робітників обумовлена тим, що саме соціальна робота відіграє посередницьку роль між державними структурами, громадою та самими людьми з інвалідністю. Сучасні громади, у процесі інтеграції людей з інвалідністю все ще мають низку бар'єрів: фізичних, інформаційних, економічних та психологічних. Всі ці, та інші перепони заважають людям з інвалідністю брати повноцінну участь у житті громади. Наразі відповідно є потреба в оптимізації та поширенні правових та етичних аспектів, як на рівні світового співтовариства, так і в громадах. Усвідомлення тих чи інших причин гальмування процесів соціальної інтеграції людей з інвалідністю демонструє потребу у розробці та застосування сучасних

методик та програм які б спряли б ефективній інтеграції людей з інвалідністю в життя громад.

Об'єкт дослідження: соціальна робота з інтеграції людей з інвалідністю.

Предмет дослідження: вплив соціальної роботи на процес інтеграції людей з інвалідністю в громаду.

Мета дослідження: дослідити особливості та можливості впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду.

В контексті наявної мети роботи, є потреба у виконанні низки *завдань*:

– дослідити сучасний стан наукових розробок присвячених соціальній роботі з інтеграції людей з інвалідністю в громаду;

– розкрити сутність основних понять дослідження: «соціальна робота», «інтеграція», «соціальна інтеграція», «людина з інвалідністю», «громада»;

– визначити методи, підходи та принципи дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду;

– дослідити особливості людей з інвалідністю як клієнтів соціальної роботи: інклюзивна підтримка та інтеграція в громаду;

– розглянути види та технології соціальної роботи щодо інтеграції людей з інвалідністю у громаду;

– дослідити законодавчі та нормативні аспекти соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду;

– розглянути сучасний стан організації впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду;

– запропонувати шляхи оптимізації формування інклюзивного впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду.

Гіпотеза: Соціальна робота позитивно впливає на інтеграцію людей з інвалідністю в громаду, сприяючи їх соціальній адаптації, підвищенню рівня залученості до суспільного життя та зниженню рівня соціальної ізоляції.

Структура роботи: кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ГРОМАДУ

1.1. Сучасний стан дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду

Дослідження ролі та особливостей соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю завжди була актуальною темою, але в умовах повномасштабної війни та відповідно її наслідків, даний напрямок дослідження набуває особливого значення. Тому, об'єктивне розуміння сучасного стану дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду надасть нам розуміння того, наскільки комплексно та ефективно наразі розглянуте дане питання в науковому просторі.

Дослідженням розвитку інклюзивної побудови середовища в Україні займається колектив авторів – Т.І. Кривомаз, І.С. Ільченко, А.М. Циба, Р.О. Гамоцький, Є.А. Гетьман. Дослідники зазначають, що за часи Незалежності, Україна пройшла декілька етапів у розвитку умов для життєдіяльності осіб з інвалідністю. Так перший етап, це період з 1991-2010 рр., дослідники характеризують його як «невидимі» інваліди. Особливість даного періоду полягає в тому, що люди з інвалідністю залишались «невидимими», бо у процесі своєї життєдіяльності стикалися з нездоланними бар'єрами. Це стосується фізичних та економічних бар'єрів, але й також пов'язані зі стереотипами сприйняття осіб з інвалідністю. Будь-які бар'єри принижують гідність людей, позбавляючи реалізовувати права та перешкоджають можливість приймати участь в життєдіяльності суспільства. В контексті подальшого розвитку державності, та розуміння соціального запиту щодо необхідності задоволення потреб людей з інвалідністю, сприяло прийняттю в 2011 році Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів». Що в результаті обумовило початок наступного етапу «соціального запиту». Хоч Закон і було прийнято, це не означало, що інфраструктура відповідала вимогам

безбар’єрного середовища. З 2016 року розпочався етап інклюзивності, для якого характерним стали тенденції до врахування міжнародного досвіду формування середовища такого яке б відповідало потребам людей з інвалідністю. Більш активно почало обговорюватися питання безбар’єрності. Одним із кроків також стало заміна терміна «інваліди» на словосполучення «люди з інвалідністю» або «люди з функціональними порушеннями». Наступний етап починається на перетині 2024-2025 рр. і дослідники характеризують його як «безбар’єрність». Зазначається, що наразі прослідковуються певні досягнення розвитку демаргіналізації теми людей з інвалідністю, а вся інфраструктура має бути безбар’єрною за замовчуванням. Таким чином повна інклюзивність сприятиме ефективній соціальній інтеграції людей з інвалідністю. Вирішення проблеми пов’язаної з інклюзивними проблемами з якими стикаються люди з інвалідністю, як з технічної сторони, так і соціальної, сприятиме в перспективі переходу до п’ятого етапу, яке передбачає універсальний дизайн. З концептуального боку, універсальний дизайн описує проєктування соціального розвитку таким чином, щоб воно було доступними для кожного [10].

Вагомий вплив на трансформацію середовища для людей з інвалідністю зробив саме закордонний досвід дослідження та вирішення даного питання. Дослідженням даного питання займаються А.М. Жорняк та С.В. Підльота. Дослідники акцентують увагу на вагомій ролі нормативно-правового середовища у питання пов’язаних з соціальною інтеграцією людей з інвалідністю. Науковці зазначають, що XXI століття ознаменовало трансформацію сприйняття людей. Ключовими документами стали Конвенція про права людей з інвалідністю 2006 року та резолюція Всесвітньої організації охорони здоров’я (ВООС). Щодо Конвенції про права інвалідів, то дослідники зазначають, що конвенція дала стимул для забезпечення повноправної участі людей з інвалідністю у житті суспільства і процесі розвитку. Конвенція зазначає, що людина з інвалідністю, має такі ж можливості як і інші відігравати вагому роль щодо можливості створення соціальних та економічних умов розвитку. Таким чином, Конвенція сприяла розвитку міжнародної нормативної бази яка покращує положення людей

з інвалідністю. Науковці акцентують увагу на ключових принципах Конвенції, а саме: повага до гідності, повна та ефективна участь та включення в суспільство. Але дослідники зауважують на тому, що ці та інші принципи можуть бути ефективними у разі якщо конвертовані на політичні дії, послуги та практику. В контексті усвідомлення необхідності конкретних дій у вирішенні питань соціальної інтеграції А.М. Жорняк та С.В. Підльота, розглядають європейський досвід. Дослідники розглядають досвід Швеції, та зазначають, що відповідальність за забезпечення потреб людей з інвалідністю закріплена за муніципалітетами. Таким чином, відповідні нормативно-правові акти сприяють тому, що муніципалітети мають право планувати та організовувати власні служби які переймаються справами людей з інвалідністю. В Швейцарії питанням інтеграції людей з інвалідністю займаються кантони, особливо це стосується сфери освіти та будівництва. В Словенії, Фінляндії автономні регіони спеціалізуються на питаннях пов'язані з інтеграцією людей з інвалідністю. Не менш цікавим є досвід Португалії, бо там діє Національний секретаріат з питань реабілітації та інтеграції людей з інвалідністю який займається координацією, розробкою та реалізацією національної політики щодо інтеграції людей з інвалідністю. Місцеві органи влади Італії та Іспанії спеціалізуються на питаннях інтеграції людей з інвалідністю. Цікавим є також досвід Канади, відповідно до якого соціальна політика направлена на недопущення дискримінації за ознакою інвалідності. Особливу роль в Канаді відіграє система заохочення розвитку захисту людей з інвалідністю. Досвід Угорщини направлений на забезпечення людей з інвалідністю можливістю стати рівноправними членами громади. Це реалізується завдяки забезпеченню організації заходів, метою яких є покращення якості життя, зміну сприяння активній участі людей з інвалідністю у суспільному житті [6]. На основі дослідженого досвіду можемо зазначити, що в значний частині держав Європи та світу питання реалізації заходів пов'язаних із соціальною інтеграцією людей з інвалідністю реалізовуються саме рівні громад, муніципалітетів.

Активним дослідженням особливостей соціальної інтеграції займається, вище зазначений дослідник А. М. Жорняк. Науковець зазначає, що процес соціальної інтеграції людей з інвалідністю є складним та тривалим. В сучасному просторі люди з інвалідністю зустрічаються з низкою бар'єрів серед яких упереджене ставлення, дистанціювання, ізоляція. Дослідник зазначає, що для подолання даних бар'єрів на шляху до інтеграції людей з інвалідністю, необхідним є як запровадження ефективних правових рішень, а також формування культури розуміння того, що люди з інвалідністю, є такими ж людьми як і інші, і тому мають право на власні рішення. Відповідно до даного розуміння необхідним є така соціальна підтримка яка в результаті сприяла б формуванню у людей з інвалідністю таких навичок, які б допомагали їм захищати власні інтереси, вибудовувати ефективну комунікацію, та сприяти власному розвитку. В своєму комплексі дані навички сприятимуть подоланню серед людей з інвалідністю низки соціальних обмежень, які обумовлені їх вадами [5]. Як бачимо, реалізація заходів соціальної роботи щодо інтеграції людей з інвалідністю має торкатися не лише людей з інвалідністю, а й загалом суспільства з метою формування культури сприйняття кожного члена соціуму, таким яким він є, без дискримінації фізіологічних особливостей.

Дослідженням сутнісних характеристик діяльнісної складової процесу соціальної інтеграції людей з інвалідністю, займається Т. Мартинюк. Дослідниця виокремлює низку характеристик, серед яких: 1) суспільний характер соціальної інтеграції; 2) чіткість мети та усвідомлення необхідність, сприйняти та прийняти як на рівні самої людини з інвалідністю, так і на рівні її соціального оточення; 3) усвідомленість, що забезпечує її довільність та урегульованість; 4) суб'єктивність, яка передбачає, що людина з інвалідністю здатна переходити за межі функції пристосування, переборюючи ситуативні обмеження; 5) опосередкованість, як передбачає необхідність використання певних засобів для соціальної інтеграції людей з інвалідністю [14].

На дослідженні засобів інтеграції людей з інвалідністю спеціалізується низка дослідників. Так, Т.О. Гусєва акценту увагу на тому, що процес соціальної

реабілітації відіграє вагому роль, бо сприяє інтеграції людей з інвалідністю в громаду. На думку науковиці, процес соціальної реабілітації представляє собою комплекс заходів, в якому мають приймати участь як і відповідні спеціалізовані органи державної влади, так і громадський сектор, метою діяльності яких є сприяння розвитку процесу соціальної інтеграції людей з інвалідністю. Процес соціальної реабілітації необхідно розглядати як комплекс заходів, до якого належать процеси медичної, психологічної, фізичної та технічної реабілітації. В результаті ефективного та комплексного застосуванню, людина з інвалідністю має подолати відчуття соціальної неповноцінності в громаді [2].

Щодо технологій соціальної реабілітації людей з інвалідністю, то вона включає систему заходів, що розвивають можливості як і людини з інвалідністю, так і її сім'ї. Технологія соціальної реабілітації має розроблятися фахівцями, серед яких: лікар, соціальний працівник, психолог. Сприяння інтеграції в суспільство завдяки соціальні реабілітації людей з інвалідністю передбачає застосування різних форм реабілітації, інноваційні технології, інтерактивні форми. Які сприятимуть формуванню низки соціально важливих навичок. Для цього є потреба в реалізації комплексу заходів які включають у себе консультування, корекцію та профілактику. Реабілітаційний процес складається із соціальної, педагогічної, психологічної роботи [2].

Як засіб інтеграції людей інвалідністю розглядається волонтерство. С. Демчук, зазначає, що застосування інклюзивного волонтерства, включає у себе врахування особливостей людей з інвалідності. Є потреба в залученні людей з інвалідністю до волонтерської діяльності, що в свою чергу сприятиме досягненню мети волонтерства на засадах інклюзивної діяльності. Його особливість полягає в тому, що волонтерство як безкорисна діяльність сприятиме формуванню у людей з інвалідністю ініціативності, та залученості до громадського життя. Результатом чого має відбутися процес формування у людини з інвалідністю відчуття власної гідності та усвідомлення сенсу своєї життєдіяльності [3].

Дослідженням саме ролі громад, та їх можливості соціальної інтеграції та реабілітації як і людей з інвалідністю, так і тих хто потребує допомоги займаються В. М. Михальчук, А. А. Пожевілова, В. М. Мельник. Дослідники, на засадах сучасних викликів війни зазначають, що в сучасних громадах України немає відповідної соціальної бази яка б враховувала особливості реабілітаційного процесу людей з інвалідністю, тому в результаті відсутня можливість отримати медико-соціальну реабілітаційну послугу. Тому дослідники наголошують на важливості співпраці органів влади медичного та соціального спрямування з метою захисту людей з інвалідністю. Соціальна інтеграція в сучасних умовах потребує від громад розвитку реабілітаційних послуг, для яких необхідно формування відповідної інфраструктури та підготовки міждисциплінарних фахівців [15].

Дослідження сучасного стану соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду, продемонструвало нам що вона має сегмантований характер. Це обумовлено тим, що наразі відсутні комплексні наукові напрацювання які б детально висвітлювали особливості теми даної роботи. На разі є лише певні часткові напрацюванні які в тій чи іншій мірі відображають особливості соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду.

1.2. Розкриття основних понять дослідження: «соціальна робота», «інтеграція», «соціальна інтеграція», «людина з інвалідністю», «громада»

Для того щоб осягнути сутнісні особливості теми даної кваліфікаційної роботи, необхідним є потреба в досліджені ключових понять дослідження.

Фундаментальним є поняття «соціальна робота». Перед дослідженням сутності базового поняття, необхідно зазначити, що в науковому просторі соціальна робота досліджується на засадах низки напрямків, а саме: 1) комплексна діяльність метою яких є надання кваліфікованої допомоги людям які цього потребують; 2) дисциплінарний підхід який передбачає навчання фахівців у галузі соціальної роботи; 3) наукова галузь, основою якої виступають

відповідні концепції та теорії, які визначають засади функціонування особливостей соціальної роботи [12].

В загальній сукупності, це дає нам підставу до розуміння того, що особливістю соціальної роботи є її унікальний характер діяльності, яка поєднує у собі і науково-теоретичну основу і безпосередньо є практичною діяльністю.

Підтвердженням цього є трактування соціальної роботи, яке було ухвалено в 2014 році Міжнародною федерацією соціальних працівників та Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи, згідно до якого «соціальна робота - це прикладна професія та наукова галузь, що спрямована на сприяння соціальним змінам, розвитку суспільства, зміцненню соціальної єдності, а також на підтримку, активізацію та розширення можливостей людей» [26]. Відповідно до засад даного визначення бачимо, що основне поняття даної роботи - соціальна робота це соціально необхідна та корисна діяльність, яка заснована професійних засадах.

Існують також авторські підходи щодо трактування сутності та особливостей поняття «соціальна робота». Так, М.П. Лукашевич та Т.В. Семигіна зазначають, що «соціальна робота це професійна діяльність, яку здійснюють соціальні інституції, державні й недержавні організації, спільноти та окремі фахівці з метою надання підтримки особам чи групам у процесі їхньої соціалізації. Вона є необхідною у випадках, коли соціалізація ускладнена, призупинена або має негативний характер (десоціалізація) через несприятливі суспільні умови чи особисті проблеми» [11]. Це визначення вказує нам на те, що соціальною роботою займаються як і окремо взяті особистості, так і органи державної влади, і основним вектором її діяльності є саме оптимізація соціальних питань, яке обумовлюється реалізацією соціальної політики.

Українська науковиця А. Й. Капська визначає соціальну роботу як багатопланову та трудомістку професійну діяльність. Дослідниця вказує цілий спектр функцій, якими повинен володіти соціальний працівник, це: діагностична, прогностична, аналітична, організаційна, охоронно-захисна, посередницька,

соціально-терапевтична, профілактична, корекційно-реабілітаційна, а також психологічна, медична та педагогічна [8].

Наступним поняттям яке нам необхідно дослідити є «інтеграція». В загальному енциклопедичному розумінні, поняття «інтеграція» розглядається як «об'єднання будь-яких елементів в одне ціле, а також поєднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес взаємозближення і взаємодії окремих структур» [32]. Якщо звернутися до словника Оксфордського університету, то відповідно до його змісту інтеграція визначається як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [37, p.675]. Надані визначення демонструють нам, що процес інтеграції може відбуватися як у вже існуючій системі, що в результаті має впливати на збільшення особливостей цілісності системи та організованості, а також процес утворення нової системи. Таким чином щоб компонент був вдало інтегрований у систему, то як і самій системі, так і елементу необхідно мати певні властивості, які дозволять вдало інтегруватися. В результат інтеграційний процес має сприяти утворенню стану упорядкованого функціонування частин цілого.

На сьогодні виокремлюють низку типів інтеграції, в залежності від галузі дослідження. Відповідно до засад даного дослідження нас цікавить саме особливості соціальної інтеграції. Вперше поняття «соціальної інтеграції», відображене в роботах Г. Спенсера, де соціальна інтеграція розглядалася в контексті органістичних аналогій. Інший, не менш відомий соціолог Е. Дюркгейм, розглядав соціальну інтеграцію разом із соціальною солідарністю – як механічною, так і органічною. Науковець також зазначав, про двосторонній процес соціальної інтеграції – «як почуття залежності від суспільства, яке відчувається індивідом, і, як певні зобов'язання з боку суспільства по відношенню до його членів». Тому можемо зазначити, що соціальна інтеграція вказує на залежний характер людини від соціуму, і навпаки [29].

Вітчизняні дослідники О. Г. Злобіна, М. О. Шульга, Л. Д. Бевзенко зазначають, що соціальна інтеграція демонструє « зближення, поєднання та об'єднання різних соціальних елементів у єдине ціле, а також стан соціальної

системи, який виникає внаслідок реалізації цих процесів.». Автори вказують на те, що соціальна інтеграція відображає низку процесів, які сприяють формуванню стійких відносин між усіма суспільними групами та соціумом загалом, процеси, дані процеси в результаті сприяють зміцненню співпраці між елементами, в результаті чого формується соціальна система [30, с.15]. Отже, якщо більш сутнісно, то «соціальна інтеграція це процес об'єднання індивідів або соціальних груп у єдине суспільство, при якому вони активно взаємодіють, співпрацюють і поділяють спільні цінності, норми та правила».

Щодо сутнісного розуміння досліджуваної нами категорії, а саме людей з інвалідністю, то чітке його формулювання відображене в Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-XI. Відповідно до даного закону зазначається, що людина з інвалідністю це «особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності…» [18].

Більш детально зазначається, в Конвенції про права осіб з інвалідністю, відповідно до ст. 1 в якій вказано, що «до осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими» [9].

Нормативно-правове розуміння сутності поняття «людина з інвалідністю» вказує нам те, що це особистість яка з тих чи інших причин (вроджених або набутих) має певні порушення, внаслідок яких має певні обмеження своєї діяльності в зовнішньому середовищі.

В контексті розглянутих понять доречним буде зазначити, і про сутність такого поняття як «соціальна інтеграція людей з інвалідністю». Так Т. Мартинюк, на основі узагальнення низки наукових праць зазначає, що «соціальна інтеграція осіб з інвалідністю, це процес і результат забезпечення їх прав та створення реальних умов для повноцінної участі в усіх сферах суспільного життя (освіта, праця, дозвілля, громадсько-політична діяльність тощо) на рівних засадах з

іншими членами суспільства, з урахуванням заходів, що компенсують обмеження та особливості розвитку.» [13]. Дане визначення в певній мірі відображає мету даної роботи, саме дослідити наскільки соціальна робота здатна вплинути на процес соціальної інтеграції людей з інвалідністю щодо можливості прав щодо можливостей безбар'єрно функціонувати в усіх сферах суспільного життя.

І на останок, враховуючи особливості теми даної роботи, є потреба дослідження умов впливу соціальної роботи щодо соціальної інтеграції людей з інвалідністю, а саме в громаді. Щодо дослідження особливостей сутності «громади», необхідно розуміти що це багаторівневе утворення, перебіг дослідження якого може змінюватися в залежності від особливостей наукової галузі дослідження. Автори «Громади України: на шляху відродження»., вказують, що «…слово «громада» означає будь-яку групу людей, об'єднану сталими взаєминами з метою покращання себе та світу, в якому вони живуть». Враховуючи зазначені особливості, можемо зазначити, що громаду необхідно сприймати як групу осіб, особливість яких є наявність соціально значимої цілі, яка спрямована на трансформаційні зміни як окремо взятого індивіда, та і навколишнього середовища. Наразі є декілька ознак громади : 1) спільність території; 2) наявність комунікації між членами громади; 3) сталий характер утворення як фактор цілісності громадської спільноти; 4) автономний характер, здатність до управління та регуляції внутрішніх процесів; 5) спроможність відтворювати інтенсивність внутрішніх зв'язків. Отже, враховуючи наявні особливості поняття «громада» варто сприймати як сукупність засобів та форм об'єднання та взаємодії людей, які є мешкають та функціонують на базовому адміністративно-територіальному рівні. Унікальний характер громади в тому, це така форма об'єднання людей, яка представлена наявністю взаємозв'язків та та співзалежним характером які є між членами громади [1].

Наступне трактування зазначає, що « громада - це соціальна група, члени якої проживають на спільній території та пов'язані щоденними взаємодіями. Кожна громада має свою унікальність, що виражається в особливому характері внутрішніх зв'язків, зумовлених родинними, сусідськими, дружніми

відносинами, спільною культурою та відносною замкненістю соціальної системи.» [33].

Зазначені ключові поняття дослідження – «соціальна інтеграція», «людина з інвалідністю» та їх особливості вказують нам на необхідність реалізації соціальної роботи по відношенню до людей з інвалідністю з метою їх соціальної інтеграції. Бо саме розглянути можливості та особливості соціальної роботи здатні сформувати ефективні та доречні умови для соціальної інтеграції людей з інвалідністю в громаді.

1.3. Принципи та методи дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду

Для дослідження соціальної роботи, спрямованої на інтеграцію людей з інвалідністю в громаду, необхідно використовувати низку наукових методів і принципів. У нашому дослідженні були застосовані такі принципи: наукової обґрунтованості, об’єктивності, системності, комплексності та розвитку. Термін «принцип» (від латинського — «початок», «основа») у методології означає фундаментальне положення науки чи теорії.

Принцип наукової обґрунтованості застосовується для глибшого розуміння ефективності соціальної роботи в процесі інтеграції людей з інвалідністю в громаду, з урахуванням результатів як теоретичних, так і практичних досліджень. Завдяки цьому принципу об’єкт дослідження розглядається в реальному соціальному контексті.

Принцип об’єктивності дає змогу проаналізувати як переваги, так і недоліки соціальних технологій, які застосовуються для інтеграції людей з інвалідністю, виключаючи суб’єктивні оцінки. Це дозволяє сформувати чіткі критерії ефективності соціальної роботи та дослідити, як різні чинники впливають на її розвиток і практичне застосування.

Основним принципом для даного дослідження став принцип системності. Особливість даного принципу полягає у всебічному дослідженні різного роду

систем. За своєю сутністю принцип системності передбачає дослідження як великих, так і малих систем, метою якого є процес узгодження складових елементів системи. Завданням даного принципу є вивчити сутнісні особливості кожного елементу системи в залежності від особливостей взаємодії кожного елементу та прослідкувати вплив особливостей окремих частин системи на її сан системи в цілому. Застосування принципу системності дослідження дозволяє сформувати критерії ефективності технологій соціальної роботи, бо саме принцип системності надає можливість зрозуміти структурні елементи комплексного дослідження. Законодавчий та теоретичний фундамент функціонування технологій соціальної роботи, та їх вплив на інтеграцію людей з інвалідністю, оцінка наявних особливостей, та як результат розробка факторів оптимізації формування інклюзивного впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду.

Принцип комплексності, засновується на процесі поділу системи на певні змістовні частини які виокремлюються за своїми сутнісними ознаками та утворюють відповідні комплекси, які в результаті і дозволяють проводити аналіз та проєктування відповідних структурних складових дослідження. Тому, нам вдасться досягнути комплексного розуміння проблеми технологій соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю, їх недоліки та переваги.

Принцип розвитку, передбачає процес формування знання яке формується на засадах суперечностей, наявності як кількісних, так і якісних змін об’єкта дослідження, що є не менш основним в дослідженні ефективності технологій соціальної роботи по відношенню до людей з інвалідністю.

Не менш важливим кроком під час написання наукового дослідження є виокремлення відповідних наукових підходів.

В контексті даного розуміння, є потребу у виокремленні діяльнісного підходу. Відповідно до змістовних особливостей, застосування діяльнісного підходу передбачає той факт, що процес діяльності має характер цілеспрямованості, та в залежності від особливостей досліджуваного об’єкта та предмета може засновуватися як на конкретно-історичних, тау і на соціально-

культурних умовах. Враховуючи особливості теми даної роботи, було розглянуто соціальну роботу з вирішення проблем пов'язаної з інтеграцією людей з інвалідністю в громаді.

Також було застосовано концептуальний та аспектний підходи, завдяки котрим відповідно було розглянуто комплекс основних положень, які визначають загальну спрямованість та послідовність роботи, та виокремлено найбільш значущі складові.

Функціональний підхід, передбачає взаємодію різноманітних суб'єктів або елементів, і визначенні їх місця і значення (функції). Тобто, завдяки даному підходу ми розглянули функціональні особливості соціальної роботи по відношенню до процесу побудови таких умов які будуть комфортними для процесу життєдіяльності людей з інвалідністю в громаді.

Одним із базових підходів даного дослідження є комплексний підхід. Сутність даного підходу полягає у єднанні як і цілей так і завдань та методів дослідження. Завдяки даному підходу ми маємо чітко окреслений висновок щодо діяльності соціальної роботи щодо інтеграції людей з інвалідністю в громаді.

З метою досягнення основних цілей наукового дослідження, необхідним є використання комплексу систематизованих прийомів, саме яким є методи. Під методом необхідно розуміти наукових підхід який передбачає проведення певного дослідження на практичних засадах. В залежності від особливостей та рівня складності, методи наукового дослідження можуть змінюватися або трансформуватися. Таким чином «метод» виступає інструментом пізнання об'єктивної дійсності. В процесі написання бакалаврської роботи було використано низку певних методів.

Метод наукового аналізу в перекладі з латинської означає «розкладання». Даний метод наукового дослідження, передбачає, що предмет дослідження розчленовується на певні частини об'єкта, його ознаки, властивості та відносини, які потім досліджуються окремо. Метод аналізу став основою для вивчення всієї теми. З його допомогою були досліджені ступінь наукового

дослідження з даної тем, проаналізовано нормативно-правові акти, проблеми з якими стикаються люди з інвалідністю під час інтеграції в громаду.

Синтез з грецької перекладається як «поєднання». Даний принцип дозволяє з'єднувати частини об'єкта, розділеного внаслідок застосування методу наукового аналізу. процесі аналізу. Таким чином, головні висновки дослідження були сформульовані з використанням методу синтезу. Синтезування використовувалося при формулюванні загальних положень та умовиводів протягом всієї роботи.

Допоміжними методами для аналізу та синтезу є індукція та дедукція.

Індукція – це процес наукового пізнання, шлях кого йде від фактів, до загального умовиводу. Висновки які засновуються на індукції демонструють фінальну думку по відношенню до предмета дослідження.

Дедукція є протилежним до індукції допоміжним науковим методом, особливість якого полягає у зворотному шляху, де відповідно наукова думка базується на пізнанні від загального твердження до окремого твердження по відношенню до складової частини досліджуваного об'єкти чи предмета. Тому, застосування дедуктивного методу сприяє кристалізації певної думки із загальних міркувань.

Застосування структурно-функціонального методу передбачає процес розформування складного об'єкта а дослідження на певні прості складові. Особливість стуктурно-функціонального методу полягає у дослідження структурних зв'язків між досліджуваними елементами, а також знаходження особливостей функціонального взаємовпливу. Необхідно розуміти, що кожен структурний елемент володіє певними функціональними особливостями, що в результаті і надає можливість виконувати ряд унікальних змістовних завдань, відповідно до наявних функціональних особливостей. В результаті чого кожен структурний елемент сприяє досягненню мети функціонування системи. Особливість структурно-функціонального методу під час дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду, передбачає можливість дослідити ефективність її технологій та результатів

Отже, процес дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду, засновується на певних наукових підходах, таких як: 1) функціональний; 2) концептуальний; 3) аспектний; 4) діяльнісний. Також, дане дослідження ґрунтується на принципах: 1) об'єктивності; 2) системності; 3) комплексності; 4) розвитку. Провідними методами даного дослідження є: 1) аналіз; 2) синтез; 3) індукція; 4) дедукція; 5) структурно-функціональний.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ГРОМАДУ

2.1. Люди з інвалідністю як клієнти соціальної роботи: інклюзивна підтримка та інтеграція в громаду

Враховуючи багатоаспектні можливості соціальної роботи, не виключенням відповідно і є роль соціальної роботи щодо впливу на процес інтеграції людей з інвалідністю у громаду. Саме соціальна робота з її можливостями дозволяє комплексно та ефективно займатися впровадженням інклюзивних соціальних послуг. Особливість інклюзії полягає в тому, що вона дозволяє соціальним послугам набути характеру вседоступності, що дозволяє збільшити ступінь соціальної активності всіх громадян. Впровадження інклюзивності соціальних послуг має забезпечуватися одночасно як і на рівні держави, що передбачає впровадження відповідної інклюзивної політики, так і на рівні громади, що має супроводжуватися процесом створення таких умов проживання в громаді, за яких абсолютно кожен член громади, а особливо люди з інвалідністю є включеними до громадського життя. Все це може бути забезпечено на рівні індивідуальної підтримки кожної людини з інвалідністю [25].

Щодо розуміння інклюзивного середовища, то фахівці в сфері соціальної роботи розглядають його як сферу в якій все максимально облаштовано для людей з інвалідністю з врахуванням їх індивідуальних особливостей (психологічних, фізіологічних, соціальних). Такі умови дозволяють приймати участь у всіх соціально важливих сферах життєдіяльності для людей з інвалідністю. Як свідчить практика, сучасний простір в Україні лише на законодавчому рівні відповідає інклюзивним запитам людей з інвалідністю, на практиці, таке середовище не організоване належним чином [23].

Одним із основних завдань соціальних робітників по відношенню щодо сприяння формуванню інклюзивного середовища є побудова безбар’єрних умов

існування. Саме безбар'єрність є тим підходом, згідно до засад якого передбачається доступність для всіх людей, в незалежності від психологічних чи фізичних можливостей. У цілому, безбар'єрність розуміється як загальний підхід щодо особливостей формування та імплементації державної соціальної політики, з метою забезпечення вільного та безперешкодного доступу до різних сфер життєдіяльності людини. Процес побудови безбар'єрного простору передбачає усунення низки бар'єрів, а саме фізичних (наявність пандусів, ліфтів, та ін.) інформаційних (шрифт Брайля, мова жестів), соціальні (подолання упередженого ставлення по відношенню до людей з інвалідністю), психологічні (формування толерантного ставлення до людей які є вразливими). Впровадження даних безбар'єрних умов дозволятимуть говорити про формування інклюзивного середовища, яке здатне врахувати усі потреби людей з інвалідністю. Враховуючи той факт, що громади є базовим рівнем проживання для українців, саме інклюзивний розвиток в громадах відіграє провідну роль щодо інклюзивного соціального розвитку в країні. Дану необхідність необхідно усвідомлювати з розуміння того, що наразі в Україні триває складний період який обумовлений наслідками війни, що утворюють відповідні гуманітарні виклики. Внаслідок війни як і військовослужбовці, так і цивільні громадяни зустрічаються з наслідками війни, а саме отримують психологічні травми та/або отримують інвалідність. Саме такі люди потребують створення інклюзивного середовища, бо це на думку соціальних робітників є як і кроком їх реабілітації, а й також сприяє процесу соціальної інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. Необхідно зазначити, що фахівці відзначають, що в України є вагомий потенціал до формування інклюзивного підходу в соціальній роботі. Це обумовлено тим, шо в наслідок війни збільшилась як і категорія людей з інвалідністю, так відповідно до демографічних викликів збільшується категорія людей похилого віку, а також внутрішньо переміщених осіб, дані категорії в силу тих чи інших причин обмежені щодо отримання певних послуг. Це стосується браку фахівців а сфері соціальної роботи на місцях, які б могли якісно надавати послуги

сприяючи адаптації соціальних послуг та інфраструктури до потреб вказаних нами груп людей [27].

Формування інклюзивних громад, є вагомим кроком щодо формування соціально згуртованого суспільства, що сприяє розвитку стійкого до різних викликів соціального середовища. Це є особливо важливих в умовах війни, та післявоєнних викликів, коли держава знаходиться у стані соціально-економічного занепаду. Тому враховуючи дану необхідність, важко переоцінити роль соціальних робітників, які володіють відповідними знаннями та навичками щодо можливості формування інклюзивного середовища. Таким чином, соціальні робітника мають унікальну можливість стати рушіями якісних трансформаційних змін, які дозволять сформувати толерантне суспільства, в якому кожна людина матиме право на якісне життя, не дивлячись на власні обмеження. Враховуючи дані особливості бачимо, що соціальна робота представляє собою ключову роль щодо можливостей формування інклюзивного середовища в Україні. Тому основним завданням для соціальних робітників на рівні громад є сприяння формуванню суспільства рівних та справедливих можливостей [27].

Враховуючи дану необхідність, роль соціальної роботи по відношенню до сприяння процесу інтеграції людей з інвалідністю в громаду виокремлюють певний функціонал. Однією із основних функцій, є процес забезпечення доступності послуг для людей з інвалідністю. Дана функціональна необхідність передбачає, що соціальні робітники на рівні громади мають сприяти збільшенню рівня доступності, як і соціальних, так і інших (медичних, культурних, освітніх) послуг. Це стосується як і фізичної, так і інформаційної доступності. Сучасне суспільство потребує освічених людей. Тому, наступною функціональною потребою є розвиток освітніх можливостей та програм. На рівні громад є потреба у сприянні розвитку інклюзивної освіти. Це передбачає створення таких умов, за яких діти з інвалідністю які відповідно мають особливі освітні потреби, можуть отримувати освітні послуг однаково якісно з іншими. З певними викликами зустрічаються і сім'ї, членом яких є людина з інвалідністю. Тому, для соціальних

працівників необхідним є і надавання відповідної (соціально-психологічної, консультативної) підтримки для таких сімей. Четвертою функціональною потребою для соціальних робітників є залучення громадськості, яке передбачає активізацію залученості, як і громадськості загалом, так і відповідних благодійних організацій, та інших стейкхолдерів до формування та розвитку інклюзивного середовища в громаді. Даний функціональний комплекс в результаті забезпечує виконання основної функції – соціальної інтеграції людей з інвалідністю, завданням якої відповідно є забезпечення активної участі людей з інвалідністю в соціальному житті громади [27].

Щодо аспектних особливостей ролі соціальної роботи по відношенню до формування інклюзивного середовища для соціальної інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. Наразі в науковому просторі виокремлюють наступні складові:

1) Підтримка та консультування в інформаційному середовищі, відповідно до якого передбачено, що соціальні робітники реалізовують процес інформування щодо особливостей прав та можливостей людей з інвалідністю в громаді. Дана інформаційна підтримка включає у себе інформування про інклюзивні послуги в сфері медицини, освіти та інших соціальних програм. Також передбачається і підтримка в сфері допомоги заповнення відповідних документів для отримання тих чи інших послуг для людей з інвалідністю.

2) Формування інклюзивних соціальних цінностей, яке передбачає просвітницьку діяльність по відношенню до членів громад щодо прав та можливостей людей з інвалідністю, розкриваючи роль та мету інклюзивного підходу у всіх сферах життя. Дана діяльність реалізовуються на засада проведення відповідних тренінгів, семінарів, завданням яких є зменшення та ліквідація дискримінаційного ставлення по відношенню до людей з інвалідністю.

3) Налагодження співпраці з органами влади та іншими неурядовими організаціями. Відповідно до даної ролі передбачається, що соціальні робітники можуть виступати як посередники між громадою та представниками влади та відповідних спеціалізованих організацій. Завдяки даній діяльності відбувається

процес впровадження інклюзивних інструментів на рівні громади, а також відбувається лобіювання інтересів людей з інвалідністю на законодавчому рівні влади.

4) Формування кадрового резерву фахівців в сфері соціальної роботи. Саме від якісної підготовки соціальних робітників залежить наскільки ефективно буде формуватися та розвиватися інклюзивний простір громад. Соціальні працівники мають бути готові як і до впровадження інклюзивного навчання в закладах освіти, так і вміти надавати кваліфіковану відповідно допомогу для людей з інвалідністю так і загалом створювати інклюзивний простір в громадах.

5) Оцінка та моніторинг якості послуг та потреб людей з інвалідністю в громаді. Соціальні працівники мають надавати відповідні рекомендації щодо можливостей оптимізації та розвитку інфраструктури громад, яка б відповідала вимогам ефективного та сприятливого інклюзивного середовища. Для того щоб інклюзивне середовище відповідало потребам є необхідність у моніторингу та аналізу потреб, з метою подальшої оптимізації інклюзивного простору громади.

6) Залучення та запровадження сучасних технологій соціальної інтеграції людей з інвалідністю. Таким чином соціальні працівники можуть застосовувати актуальні технологічні інструменті надання соціальних послуг для людей з інвалідністю для покращення доступу що в свою чергу покращує рівень інклюзивності [28].

На засадах розглянутого, можемо зазначити, що соціальна робота відіграє вагому та провідну роль по відношенню щодо впливу на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду. Саме рівень громад, є фундаментальним для реалізації процесу інтеграції у соціум людей з інвалідністю. Враховуючи особливості громад, соціальні працівники відіграють роль агентів формування інклюзивного середовища на рівні громад, з метою поліпшення можливостей соціальної інтеграції людей з інвалідністю. Вагома роль соціальних робітників обумовлена як і широкими комплексними можливостями якими володіють кваліфіковані соціальні робітники щодо формування та розвитку інклюзивного простору, так і багатоаспектними можливостями соціальної роботи за замовчуванням.

2.2. Види та технології соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду

Для того щоб більш детально переконатися у функціональних можливостях соціальної роботи щодо її ролі по відношенню до соціальної інтеграції людей з інвалідністю є потреба в детальному дослідженні відповідних видів та технологій соціальної роботи.

З питанням інтеграції людей з інвалідністю стикається низка держав світу, бо саме вирішення даної проблеми є одним із критеріїв ефективності державної соціальної політика. В контексті даного розуміння доречно звернутися до досвіду сучасних країн щодо особливостей інтеграції осіб з інвалідністю в життя громади.

Отже, на основі узагальнення світових практик та технологій, виокремлюють технологічні програми підтримки людей з інвалідністю, які сприяють інтегруватися у життя громади. Однією із таких є комплексна технологія по догляду за людьми з інвалідністю яка включає у собі як і психологічну підтримку, професійну підготовку та фізичну реабілітацію (за потреби), що в результаті і має сприяти соціальній інтеграції в життя громади. Даний програмно-технологічний комплекс може варіюватися в залежності від особливостей людини з інвалідністю.

Питання працевлаштування завжди були актуальними для людей з інвалідністю. Відповідно до даного розуміння актуальним буде соціальний супровід та сприяння адаптації робочого місця для людини з інвалідністю відповідно до програм інклюзії, яке передбачає організація робочого середовища таким чином, що дозволить людині комфортно працювати відповідно до її особливостей. Оптимізація організації робочого місця передбачає наявність відповідного спеціалізованого обладнання, гнучкого графіку роботи та /або зміну обов’язків. Таким чином, соціальний працівник має сприяти підтримки людини з інвалідністю під час пошуку робочого місця, підготовка співбесіди, налагодженні ефективної комунікації з роботодавцем, сприяти адаптації до

особливостей робочого місця, а також сприяти успішній інтеграції в трудовий колектив.

Враховуючи сучасні трансформаційні зміни в сфері працевлаштування, ефективною може бути також і застосування технології дистанційної роботи. Її особливість полягає у застосування сучасних технологій, що дозволятиме використовувати сучасні технології (напр. телероботів), тим самим виконувати роботу дистанційно, що в свою чергу розширює можливості працевлаштування людей з інвалідністю, так і сприяти більше ефективній соціальній взаємодії.

Для того щоб людина з інвалідністю була працевлаштована, окрім утворення відповідних умов праці, є потреба і в організації відповідного освітнього середовищаОдна з ефективних технологій інтеграції у життя громади — це процес здобуття освіти. Надання освітніх послуг людям з інвалідністю передбачає забезпечення можливостей для освітньої та професійної підготовки, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці та сприяє соціальній інтеграції. Використання цієї технології у соціальній роботі допомагає створити інклюзивне середовище, де люди з інвалідністю можуть повноцінно брати участь у житті громади.

Технологія психологічної підтримки та реабілітації є особливо важливою для тих, хто набув інвалідність упродовж життя. Вона спрямована на формування психологічного благополуччя таких осіб, які часто стикаються з емоційними та психологічними труднощами. Психологічна підтримка в соціальній роботі включає когнітивно-поведінкову терапію, групову підтримку та інші психотерапевтичні методи. Різноманітність таких підходів допомагає людям з інвалідністю успішно адаптуватися до життя в громаді.

Щодо сучасних інноваційних технологій, все більше застосовуються технології віртуальної реальності для тренувань та терапії, адаптивні пристрої для підвищення самостійності, а також мобільні додатки для моніторингу здоров’я в комунікації між людиною з інвалідністю та лікарем. Роль соціальної роботи полягає у впровадженні таких програм і заходів у технологічний комплекс, який сприяє більш ефективній соціальній інтеграції. Водночас варто

зазначити, що використання інноваційних технологій потребує роботи мультидисциплінарної команди фахівців, які можуть комплексно задовольнити фізичні, психологічні та соціальні потреби людини з інвалідністю.

Під час роботи з людьми інвалідністю необхідно враховувати і запити родини в якій, така людина живе. Сім'я людини з інвалідністю також потребує допомоги, це може стосуватися як і сім'ї дитини з інвалідністю, так дорослого члена родини, який з тих чи інших причин набув інвалідності. Відповідно до даного розуміння є потреба у реалізації таких технологій які передбачають соціально-рольову адаптація, як і людини з інвалідністю, так і членів її родини до відповідних викликів. Завданням соціального робітника є сприяння адаптації сім'ї, яке має певні показники: 1) ставлення до людини з інвалідністю, 2) реабілітаційна активність сім'ї; 3) реабілітаційна культура сім'ї. Щодо показника ставленн я до людини з інвалідність, то це основна характеристика родини, яка визначає внутрішні ресурси під час реабілітації людини з інвалідністю. Ставлення може бути як і конструктивним, так і деструктивним. Особливість конструктивного ставлення полягає у тому, що родина не заглиблюється у проблему того, що стало причиною інвалідності, в навпаки намагаються змінити ситуацію. Основним завданням для таких родин є пошук шляхів компенсації порушень, розвиток адаптації та інтеграції відповідно до особливостей, підтримка та терпіння. Щодо особливостей деструктивного ставлення то вона має прояв у ігно руванні патології людини з інвалідність чи в акцентуації на ній. Ігнорування має прояв у тому, коли близькі члени родини не докладають відповідних зусиль та перешкоджають оздоровленню людини з інвалідністю. Актуальною проблемою для родин в яких є юдина з інвалідністю є зациклення на інвалідності, що призводить до невротичних хвороб [36].

Завданням для соціального робітника є формування культури реабілітаційної активності у членів сім'ї. Особливість реабілітаційної активності у формуванні відповідних навичок які спрямовані на оздоровлення, розвиток, соціалізацію членів сім'ї з інвалідністю. До складових реабілітаційної активності відносять: 1) пошук відповідно медичної допомоги, та дотримання

відповідних рекомендацій; 2) педагогічні зусилля сім'ї, які націлені на комплексний розвиток людини з інвалідністю; 3) соціальна активність сім'ї, де сім'я виступає у якості агента соціальної інтеграції людини з інвалідністю в життя громади. Сформована реабілітаційна культура родини представляє собою певну систему ідей, знань та навичок, які сприяють вирішенню основними проблем з якими може зустрітися людина з інвалідністю під час своєї життєдіяльності [36].

Для ефективної співпраці соціального робітника з родиною людини з інвалідністю є потреба у використанні певних технологічних моделей взаємодії. Виокремлюють моделі в залежності від тривалості взаємодії – короткотермінові та довготермінові. Щодо короткотермінових моделей то це кризоінтервентна та проблемно-орієнтовні моделі. Вже з назви бачимо, що кризоінтервентна модель роботи це процес надання допомоги в умовах кризи. Фахівець у даній ситуації є ефективним джерелом вирішення ключових проблем. Вага даної моделі обумовлюється тим, що під час кризи людина є більш чутливою до допомоги. Застосування даної моделі є першим кроком у співпраці з сім'єю людини з інвалідністю. Подальша взаємодію вже базується на проблемно-орієнтованій моделі взаємодії. Особливість даної моделі полягає у тому, що тривалість її дії передбачає до 4 місяців, та близько 12 контактів з клієнтом. Основним завдання фахівці є концентрація над вирішенням тієї проблему які усвідомив клієнт. Відповідно до засад моделі передбачається спільне вирішення проблеми, та засновується на співробітництві [36].

Щодо довготермінових форм роботи, то вони відповідно потребують комунікації більше 4 місяців та засновуються на психосоціальному підході. Особливість психосоціального підходу полягає у повному розумінні людей відповідно до вимог реальності, відповідно розвивати соціальні можливості людини з інвалідністю. Завданням фахівця є встановити контакт взаєморозуміння, та сприяти збільшення рівню самосвідомості людини з інвалідністю. Виокремлюють низку завдань психосоціального підходу: 1) трансформувати світогляд клієнта; 2) змінити зовнішню ситуацію, щодо

впливу на сім'ю на саму людину з інвалідністю; 3) робити вплив як і на перше, так і на друге завдання одночасно [36].

Технологічна модель взаємодії соціального робітника з сім'єю людини з інвалідністю також залежить і від рівня мотивації сім'ї до готовності співпрацювати. Так у разі низького рівня мотивації звернення сімей за послугами соціального робітника, за доцільне є використання технології патронажу. Патронаж виступає як одна із форм діяльності соціального робітника, яка представляє собою відвідування людини з інвалідністю на дому низкою цілей: діагностичною, контролюючою, адаптаційно-реабілітаційною. Реалізація даний цілей в перспективі дозволить розвивати і підтримувати довготривалий зв'язок з людиною яка має інвалідність та її сім'єю та своєчасно реагувати на певні проблеми, та надавати відповідну допомогу.

Провідну роль також відіграє технологія консультування, яка представляє собою процес взаємодії під час якої консультант (соціальний робітник) використовує свої знання задля надання фахової допомоги щодо вирішення проблем людини з інвалідністю. Для підвищення ефективності консультацій, паралельно можна використовувати іншу технологію яка передбачає співпрацю з членами родини – тренінги. Особливість психологічних тренінгів полягає у поєднання прийомів як індивідуальної, так і групової роботи. Основним завданням таких тренінгів є формування нових психологічних умінь і навичок. Такі тренінги зазвичай засновуються на засадах групової дискусії та рольової гри [36].

Розглянуті технології соціальної роботи мають як і цільовий, так і загальний характер впливу на процес соціальної інтеграції на людей з інвалідністю. Дані технології засновуються на комплексній співпраці та вирішенні ключових проблем з якими можуть зустрічатися як і окремо людин з інвалідністю, так і члени її сім'ї.

2.3. Законодавчі та нормативні аспекти соціальної роботи по відношенню щодо інтеграції людей з інвалідністю у громаду

Для того щоб технології соціальної інтеграції людей з інвалідністю в життя громади були своєчасними та ефективними є потреба у реалізації даних технологій відповідно до вимог законодавства. На сьогодні вплив соціальної роботи по відношенню щодо інтеграцію людей з інвалідністю у громаду засновується на таких нормативно-правових актах як: Конвенція про права осіб з інвалідністю [9]; Закони України – «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-XII [18]; «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII [22]; «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року № 1489-III [20]; «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [17]; «Про охорону праці» 14 жовтня 1992 року № 2694-XII [19] та інші нормативно-правові документи.

Головним документом, який визначає основні засади розуміння потреби інтеграції людей з інвалідністю, є Конвенція про права осіб з інвалідністю. Її основна мета — захист, заохочення та забезпечення рівних прав для людей з інвалідністю. Ключовими принципами Конвенції є: 1) повага до гідності; 2) недискримінація; 3) ефективне включення до суспільства; 4) врахування особливостей осіб з інвалідністю; 5) рівність можливостей тощо. Ці принципи мають бути фундаментальними для кожної держави, установи чи громади, адже саме вони забезпечують ефективну інтеграцію людей з інвалідністю. Держава, яка ратифікує Конвенцію, зобов’язується впроваджувати просвітницькі заходи, спрямовані на підвищення обізнаності про особливості інвалідності, боротьбу зі стереотипами та популяризацію розуміння, що люди з інвалідністю мають потенціал і можуть робити вагомий внесок у розвиток суспільства. Також важливо проводити виховні та освітні заходи, що формують повагу до прав людей з інвалідністю та сприйняття їх як повноцінних особистостей. Соціальна робота з інтеграції людей з інвалідністю в громаду включає не лише підтримку їхньої адаптації до середовища, але й формування інклюзивного та толерантного ставлення до них у суспільстві [9]. Отже, Конвенція закладає технологічні основи

для побудови ефективної інтеграції осіб з інвалідністю в соціальне життя. У вітчизняному законодавстві можна виокремити як спеціалізовані, так і допоміжні закони України, які впливають процес інтеграції людей з інвалідністю. До спеціалізованого законодавства можна віднести Закон України « Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-XII. В контексті інтеграції людей з інвалідністю зазначається, що підбір заходів які сприяють інтеграції у суспільство визначається відповідно до результатів оцінювання особливостей повсякденного функціонування людини з інвалідністю. Дане оцінювання відповідно реалізовується до засад законодавства України про охорону здоров'я. Закон також встановлює як і правові, так організаційні забезпечення соціальної інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. Можна виокремити ключові положення, які сприяють інтеграції: 1) зазначається про рівність прав і можливостей, відповідно до яких люди з інвалідністю, мають однакові конституційно закріплені права з іншими людьми; 2) гарантування державою соціального захисту людей з інвалідністю, яке включає у собі пенсійне забезпечення, соціальні допомоги та пільги; 3) формування умов для отримання освіти н одному рівні з іншими; 4) створення умов для працевлаштування, а саме встановлення відповідних нормативів; 5) зобов'язання щодо формування доступної інфраструктури, яка забезпечить доступність об'єктів соціальної інфраструктури для людей з інвалідністю [18]. Дані положення сприяють створенню відповідних умов для соціальної інтеграції людей з інвалідністю у життя громади.

Процес реабілітації є одним із вагомих кроків на шляху до інтеграції людини з інвалідністю у життя громади. Відповідно до даного розуміння, доречним буде розглянути особливості Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 6 жовтня 2005 року № 2961-IV. Завданням даного закону є правові, організаційні та соціально-економічні засади реабілітації людей з інвалідністю. Відповідно до засад закону, передбачається низка положень, які сприяють соціальній інтеграції осіб з інвалідністю. Законом передбачена комплексна реабілітація, завданням якої є проведення медичної, психологічної,

педагогічної, фізичної, професійної та соціальної реабілітації, що дозволить надати всебічну підтримку людині з інвалідністю для їхньої інтеграції в суспільство. Наступною є реалізація індивідуальних програм, яка має унікальний характер, бо розробляється саме індивідуальні особливості людини х інвалідністю, що сприяє його більш ефективній соціальній інтеграції. Також даний закон регулює особливості діяльності реабілітаційних установ, які надають послуги з відновлення здоров'я та працездатності людей з інвалідністю. Законом також передбачається професійна та соціальна реабілітація, що сприяє забезпеченню відповідного професійного навчання, а й також реалізацію заходів які спрямовані на адаптацію осіб з інвалідністю до умов суспільства, розвиток їхньої самостійності та активної участі в громадському житті. Отже, дані положення мають сприяти створенню умов для повноцінної участі людей з інвалідністю [21].

Щодо допоміжних законів, одним із таких є Закон України «Про охорону праці» 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. Відповідно до засад закону передбачається, що на підприємствах де працюють люди з інвалідністю, мають бути відповідні умови з врахуванням відповідних медико-соціальних рекомендацій, яка надані експертною комісією. Також роботодавець має організовувати навчання, перекваліфікацію і працевлаштування людини з інвалідністю, відповідно до індивідуального плану працевлаштування людини з інвалідністю. Також законом регулюються питання пов'язані із залученням людей з інвалідністю до понаднормової праці та у нічний час [19].

В Законі «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII передбачається що людина з інвалідністю має право на освіту та бути забезпечена доступом до отримання освітніх послуг без дискримінаційних ознак. Також закон передбачає, що органи місцевої влади, можуть надавати пільги для людини з інвалідністю яка навчається на денній форму у закладах вищої освіти [17]. Вважаємо, що даний закон лише загально окреслює ключові засади щодо особливостей можливості отримання освіти серед людей з інвалідністю. В законі відсутні інклюзивні засади формування освітнього простору для людей з інвалідністю.

Певні інтегративні засади закладені і в Законі України «Про соціальні послуги», бо сприяє створенню необхідних умов, підтримки та послуг для людей з інвалідністю. Закон вказує на основні принципи на яких має засновуватися надання соціальної допомоги, а саме: дотримання прав людини, гуманізм, адресність, індивідуальний підхід та доступність та добровільності отримання соціальних послуг. Основними соціальними послугами, якими можуть користуватися відповідно і люди з інвалідністю є соціальна адаптація (допомагає людям х інвалідністю інтегруватися в життя громади), соціальна адаптація (сприяє психологічній підтримці та розвитку та розвитку соціальних навичок), соціальна (ре)інтеграція (сприяння поверненню до активного суспільного життя), консультування, представництво інтересів). В контексті теми даної роботи, даний закон сприяє створенню умов для повноцінної участі людей з інвалідністю в житті громади, забезпечуючи їм необхідну підтримку та можливості для соціальної інтеграції [22].

Ще одним допоміжним законом можна розглядати «Про психіатричну допомогу», відповідно до засад якого передбачається права і захист юдей з психічними розладами. Відповідно до ключових засад даного закону передбачаються державні гарантії та соціальний захист які включають заходи які спрямовані на реабілітацію та інтеграцію в суспільство людей з інвалідністю які мають психічні розлади. Законом також гарантується гідне ставлення до людей з психічними розладами [20].

Стратегічне значення у сфері інтеграції людей з інвалідністю має Національний план дій щодо виконання Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2021 року № 285-р. Цей план охоплює низку завдань, спрямованих на покращення умов життя осіб з інвалідністю. До основних завдань належать: 1) формування толерантної культури ставлення до людей з інвалідністю; 2) забезпечення доступності транспорту; 3) створення архітектурної доступності; 4) гарантування достатнього рівня життя для осіб з інвалідністю відповідно до Керівних принципів з питань внутрішнього

переміщення; 5) захист від домашнього насильства. Якісне виконання цих та інших завдань має сприяти ефективній інтеграції осіб з інвалідністю в життя громади [16]. Ці та інші завдання, у разі їх якісного виконання мають сприяти ефективній інтеграції осіб з інвалідністю в життя громади.

Сучасна нормативна-правова база щодо вирішення питань які пов'язані з інтеграцією людей з інвалідністю, поступово оптимізується відповідно до чіткого усвідомлення необхідності дотримання прав людей з інвалідністю. Але варто розуміти, що зважаючи як і повсякденні так і виклики війни, існує велика проблема щодо реалізації тих засад які зазначаються в розглянутих документах. Наразі є потреба у впровадженні даних норм, підвищити рівень обізнаності суспільства, а також створити інклюзивне без бар'єрне середовище для людей з інвалідністю для їх повноцінної участі в усіх сферах життя громади.

Унікальний характер та можливості соціальної роботи надають їй багато функціональну можливість щодо інтеграції людей з інвалідністю в життя громади, це стосується як і формування інклюзивного простору, консультаційних можливостей, відстоювання інтересів людей з інвалідністю та інше. На сьогодні нормативно -правова сфера представлена низкою законодавчих та інших актів, що дозволяє комплексно регулювати питання соціальної інтеграції людей з інвалідністю.

РОЗДІЛ 3
ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ГРОМАДУ

3.1. Сучасний стан організації соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду

З метою об'єктивного дослідження особливостей впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю в життя громади є потреба у розгляді особливостей сучасного стану організації вирішення даного питання. Початок повномасштабної війни актуалізував роль впливу соціальної роботи у формуванні такого простору у громадах який би дозволяв людям з інвалідністю ефективно інтегруватися у життя громади.

Сучасний стан організації впливу соціальної роботи в громадах, відповідно до існуючих викликів, зводиться до розбудови безбар'єрного простору, який має сприяти інтеграції людей з інвалідністю. Якщо звернутися до дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни», яке було опубліковано в 2024 році, то на питання де найбільше зосереджена волонтерська робота, 16 % зазначили саме підтримку людей з інвалідністю, що є 4 результатом [34]. Саме питання оптимізації життя людей з інвалідністю стало ключовим щодо розвитку політики безбар'єрності. Як зазначається, за перші два роки повномасштабного війни в Україні зросла кількість людей з інвалідністю на понад 10%. Актуалізація даного питання в зумовлена спільними зусиллями соціальних робітників, представників громадського сектору та урядовців. Що в результаті призводить до поступових кроків у вирішенні питань пов'язаних із соціальною інтеграцією у простір громад.

Сьогоденні реалії вимагають від громад формування безбар'єрного простору. Певні прояви формування безбар'єрності здебільшого в Україні прослідковуються лише в обласних центрах, в громадах іншого типу (селищні, сільські), соціальним робітника доводиться докладати дуже багато зусиль, для того щоб сприяти певним зрушенням у вирішенні даних питань. Враховуючи

даний факт, більшість громад України на сьогодні залишається безбар'єрними. Але необхідно зазначити, що певні успішні приклади все ж таки існують. Так, наприклад у Вінницькій територіальній громаді було затверджено програму розвитку доступного простору для людей з інвалідністю. Було розроблено низку проєктів які націлені реалізація соціальних ініціатив, які мають оптимізувати процес інтеграції людей з інвалідністю. Оптимізацією питань у сфері культур та освіти по відношенню до людей з інвалідністю активно займається Луцька громада. Таким чином було затверджено відповідну програму «Громада без бар'єрів» на 2024-2026 рр. Особливість даної програми полягає в тому, що вона має на меті сприяти покращенню рівня поінформованості про права людей з інвалідністю щодо доступності (освітньої, економічної, цифрової, тощо). Особливої уваги потребують прифронтові громади щодо формування інклюзивного безбар'єрного простору. Так, на території Харківської області в Мереф'янській міській громаді було відкрито «Дія-центр», який є повністю адаптованим для людей з інвалідністю. Відповідних стандартів безбар'єрності набули і медичні заклади після проведення відповідного ремонту [7].

Нагальне розуміння соціальними робітниками відповідних потреб людей з інвалідністю, разом з вміннями громадських активістів дозволяють утворювати в громадах місцеві ради безбар'єрності, завданням яких має бути багатостороння допомога в організації та розвитку простору в якому людині з інвалідністю комфортно буде інтегруватися в життя громади. Так можливість значно підвищує цінність соціальних робітників як основних провідників у формуванні відповідного простору [7].

Враховуючи зазначене бачимо, що наразі соціальна робота виступає як функціональний механізм, який здатен сприяти покращенню стану інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. На сьогодні більшість проєктів має лише плановий характер. Тому ключовим завданням для соціальних робітників окрім вже наявних механізмів сприяння інтеграції, має стати і функція контролю. Який передбачатиме якість виконання планів щодо формування реального та ефективного безбар'єрного простору для людей з інвалідністю в громаді.

Окрім формування безбар'єрного простору в громадах, для соціальних робітників в сучасних умовах актуальним залишається оптимізація системи соціальних послуг, впровадження інтегрованих підходів та адаптацію до сучасних викликів.

Так, на сьогодні Україна має активно працювати над підвищенням рівня доступності та якості соціальних послуг для людей з інвалідністю. Це стосується як і процесу переходу від інституційного догляду до підтримки, орієнтованої на індивідуальні потреби, що сприяє соціальній інтеграції та незалежному життю таких осіб. Сучасна соціальна робота впливає га процес реформування системи соціальних послуг на засадах чіткого усвідомлення як і сучасних викликів загалом, так і індивідуальному підході до кожної людини з інвалідністю. Сучасна стратегічне бачення базується на актуальних проблемах на дослідженні яких спеціалізується саме соціальна робота (зміна ставлення до людей з інвалідністю, безбар'єрність життя, розвиток системи соціальних та ін.) [24].

Сучасна соціальна робота по відношенню до людей з інвалідністю щодо їх включення у життя громади включає у собі інтегровані підходи. Від соціальної роботи як від наукового знання та практики наразі вимагається впровадження інтегрованих соціальних послуг. Це передбачає реалізацію комплексної підтримки людей з інвалідністю, яка включає у собі усі ефективні технології соціальної роботи: соціальну допомогу, підтримку та профілактику. Хоч дані технології і мають різне призначення та співвідношення між собою в межах єдиної системи, в результаті їх застосування і єдиному комплексі сприяє адаптації та інтеграції в громаду людей з інвалідністю, забезпечуючи доступ до необхідних ресурсів та послуг [31].

У контексті воєнних подій соціальна робота з людьми з інвалідністю стикається з новими викликами. До них належать питання безпеки, організація евакуації, втрата або пошкодження засобів мобільності (таких як милиці, тростини, інвалідні візки), соціальна ізоляція та обмеження у звичному спілкуванні, а також необхідність адаптації до нових умов життя. У таких обставинах перед соціальними працівниками постають нові завдання:

забезпечення реалізації прав і можливостей осіб з інвалідністю на новому місці проживання, підтримка психоемоційного стану, розвиток когнітивних здібностей і соціально значущих навичок, які сприяють ефективній адаптації та інтеграції в нову громаду.. Враховуючи дані особливості сучасна соціальна робота відповідно до викликів та наслідків війни включає у собі виявлення проблем та потреб людей з інвалідністю; вирішення безпекових питань; сприяння вирішенню соціальних та психологічних труднощів; формування поступової самостійності відповідно до нових умов життєдіяльності; сприяння вирішенню інтелектуальних та професійних питань. В загальному комплексі це сприятиме інтеграції людей з інвалідністю в життя нової громади [4]. Сучасна соціальна робота з інтеграції людей з інвалідністю в життя в громади окрім традиційних викликів зустрічається з низкою нових завдань. Бо багато людей з інвалідністю окрім даного статусу ще отримують статус внутрішньо переміщених осіб, які також потребують отримання відповідної соціальної допомоги.

Враховуючи ті завдання та виклики які стоять перед сучасною соціальною роботою та необхідності організації якісного впливу на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду, є потреба зазначити на певних особливостях. На сьогодні, незважаючи на певні якісні трансформації в законодавчій сфері, існує низка проблем які мають негативний вплив які впливають на якість надання послуг соціальними робітниками, це стосується низької оплати праці соціальних робітників. Якщо розглядати ті виклики з якими зустрічаються на сучасному етапі соціальні робітники, їхня оплата, частіше за все це мінімальна заробітна плата, демотивує, сприяє відсутності професійному розвитку, та взагалі спричиняє кадровій кризі в даній сфері. Бо наявний розмір оплати праці соціального робітника не відповідає гідному рівню за такий об’єм роботи. Звісно вирішення цього та інших питань пов’язаних із мотиваційною складовою діяльності соціального робітника сприятиме підвищенню якості інтеграції людей з інвалідністю в громаду.

Звісно, враховуючи усі виклики та перспективи, загалом можемо зазначити, шо сучасна організація соціальної роботи в Україні спрямована на

створення умов для повноцінної інтеграції людей з інвалідністю в громаду, проте потребує подальших реформ та підтримки для подолання наявних викликів.

3.2. Шляхи оптимізації формування інклюзивного впливу соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю у громаду

Враховуючи ті виклики які на сьогодні стоять перед соціальною роботою щодо впливу на соціальну інтеграцію людей з інвалідністю є потреба дослідженні шляхів її оптимізації. Розглянемо декілька шляхів для оптимізації інклюзивного впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю.

1) Покращення якості та поширення доступу до отримання інклюзивної освіти, стане фундаментом для соціальної інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. Є потреба у адаптації навчальних програм, середовища та методів навчання таким чином щоб вони відповідали індивідуальним потребам людей з інвалідністю. Інклюзивний розвиток в сфері освіти стосується як можливості отримання базової шкільної освіти, професійно-технічної та вищої освіти. Відповідно для цього мають разом співпрацювати профільні міністерства, в розробці ефективних відповідних програм. Також відповідно є потреба у кваліфікованих соціальних робітниках, які будуть здатні сприяти підтримці людей з інвалідністю під час отримання освіти.

2) Сучасний стан продемонстрував необхідність залучення підтримки з боку громадських організацій та благодійних фондів. Таким чином залучення соціальними робітниками представників громадського сектору сприятиме оптимізації соціальної адаптації людей з інвалідністю, завдяки створенню відповідних умов разом. Громадські організації можуть надавати необхідну підтримку, сприяти захисту інтересів людей з інвалідністю, а також лобіювати дані інтереси на широкий загал. Також громадські організації можуть залучати до своєї діяльності людей з інвалідністю, що в свою чергу сприятиме ефективній соціальній інтеграції у життя громади.

3) Формування культури обізнаності щодо особливостей людей з інвалідністю та їх ролі у сучасному соціумі. Вважаємо, що формування культурного, поважливого та толерантного ставлення до людей з інвалідності має розпочинатися ще коли дитина навчається в дитячому садочку. Це дозволить з самого дитинства формувати позитивну культуру сприйняття людей з інвалідністю. В свою чергу це також дозволить формувати сприятливе середовище для дітей з інвалідністю які зможуть разом навчатися з іншими дітьми. Звісно, що питання обізнаності суспільства стосується не лише дітей, а взагалі всього загалу представників кожної вікової категорії, та кожної професії. Таким чином для дорослих, є потреба в організації та проведенні спеціальних освітніх інформаційних кампаній, які сприяли б зменшенню стереотипів про людей з інвалідністю. В свою чергу, це дозволило б сприяти більш кращій інтеграції в життя громади людей з інвалідністю. Отже наразі є потреба у формуванні цінностей підтримки людей з інвалідністю, що в свою чергу сприятиме створенню таких можливостей які сприятимуть вмінню брати на себе відповідальність за того хто потребує допомоги.

4) Створення безбар'єрного середовища є одним із актуальних напрямків оптимізації процесу інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. Вважаємо, що абсолютна кожна громада, в кожному населеному пункті, відповідно до наявних потреб та потенційних перспектив має реалізовувати місцеву політику щодо формування безбар'єрного простору. Дана політика має включати у собі як і формування універсального фізичного оточення (з'їзди, пониження бордюрів/порогів, пандуси, доступні зупинки громадського трансформу та укриття, наявність спеціальних ліфтів та розсувних дверей), дозволить бути більш соціально активним людям з інвалідністю. Таким чином співпраця соціальних робітників, громадського сектору та влади сприятимуть злагодженій роботі у вирішенні ключових питань пов'язаних із сприянням інтеграції людей з інвалідністю у громаду, що в свою чергу впливатиме на формування нової культури відносин між людьми.

5) Впровадження цифрових технологій у процес інтеграції людей з інвалідністю. В час сучасних інформаційних технологій є потреба у розвитку цифрової інклюзії. В свою чергу це дозволить людям з інвалідністю отримувати відповідну інформацію, працювати дистанційно, отримувати ефективно соціальні послуги. В результаті це сприятиме соціальній інтеграції людей з інвалідністю.

Комплексне та якісне застосування запропонованих шляхів, сприятиме оптимізації формування інклюзивного впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду. Таким чином, освітня складова, збільшення цифрових можливостей у соціальній роботі, більш ефективна співпраця соціальних робітників з громадським сектором, та формування безбар'єрного інклюзивного середовища сприятимуть збільшенню технологічної якості соціальної роботи як ефективного та універсального інструменту щодо сприяння соціальній інтеграції осіб з інвалідністю в громаду.

ВИСНОВКИ

Вивчення стану дослідження рівня теми ролі впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю в громаду продемонструвало, що наразі такі дослідження здебільшого мають сегментований характер. На сьогодні дослідження в даній сфері стосуються вивченню закордонного досвіду ролі громад у інтеграції людей з інвалідністю, дослідження впливу та ефективності нормативно0правової сфери на розвиток інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. Також варто закцентувати увагу на дослідженні технологічного блоку соціальної роботи щодо ефективної інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. Вважаємо, що наразі є потребу у розробці комплексних досліджень, які б розгорнуто демонстрували відповідь щодо особливостей соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в життя громади. Це стосується як і законодавчої сфери, дослідження ролі громади та громадського сектору, та повноцінно розкривали роль соціальної роботи у вирішенні даної проблеми.

Детальне дослідження не є можливим без дослідження ключових понять. В контексті тематики даної бакалаврської роботи, було досліджено сутність таких понять як : «соціальна робота», «людина з інвалідністю», «інтеграція», «соціальна інтеграція», «громада». Дослідження поняття «людина з інвалідністю», продемонструвало нам, що дана категорія людей потребує допомоги яку здатна, відповідної її особливостей надати соціальна робота. Поняття «інтеграція», «соціальна інтеграція» та «громада» продемонстрували нам наскільки є важливим та складним є процес інтеграції людей з інвалідністю в життя громади. А для того щоб даний процес був легшим та більш ефективним є потреба у залученні фахівців у сфері соціальної роботи.

Для комплексного дослідження соціальної роботи з інтеграції людей з інвалідністю в громаду було застосовано цілий науково-методичний комплекс. Дане дослідження базується на засаді наукових принципів, підходів та методів. Основними принципами дослідження є : наукової обґрунтованості, об’єктивності, системності, комплексності та розвитку. Застосування даних принципів сприяло розгорнутому досліджені особливо важливих аспектів

дослідження даної теми. Основними науковими підходами стали діяльнісний, функціональний та концептуальний підходи. Які сприяли дослідженню соціальної роботи щодо інтеграції людей з інвалідністю в життя громади з актуальних потреб та викликів в даному напрямку діяльності. Ключовими є також метод наукового аналізу, синтезу, індукції, дедукції, структурно-функціональний, які дозволили розгорнуто дослідити основні аспекти даної роботи.

Багатофункціональні можливості соціальної роботи дозволяють комплексно впливати на формування інклюзивного та безбар'єрного простору в громадах, що і дозволяє інтегруватися в громаду людям з інвалідністю. Роль соціальної роботи полягає у тому, що вона здатна впливати на підвищення рівня доступності освітніх, культурних та соціальних можливостей, що сприяє інтеграції людей з інвалідністю в громаду. Не менш важливими є напрямками діяльності є консультування, формування інклюзивних цінностей, налагодження ефективної співпраці з владою та громадським сектором, з метою просування інтересів людей з інвалідністю, залучення сучасних цифрових технологій, та моніторинг ситуації щодо інтеграції людей з інвалідністю. Даний комплекс демонструє нам, наскільки вагому та всеохоплюючу роль може відігравати соціальна робота під час інтеграції людей з інвалідністю в громаду.

Провідний ефект соціальної роботи може бути досягнутий завдяки застосування відповідних технологій соціальної роботи щодо впливу на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду. На сьогодні в науковому просторі виокремлюють низку таких технологій. Однією із таких є комплексна технологія по догляду за людьми з інвалідністю яка включає у собі як і психологічну підтримку, професійну підготовку та фізичну реабілітацію. Що в результаті сприяє гармонійні інтеграції в громаду. Також розглянуто технології які сприяють працевлаштуванню людей з інвалідністю, та відповідно сучасних вимог технологію дистанційної роботи. Не менш вагому роль відіграють і технології реабілітації та психологічної підтримка, які складають фундамент ефективної інтеграції в громаду. Вагому роль під час інтеграції людини з

інвалідністю відіграють і технології які передбачають роботу з сім'ями людей з інвалідністю. До таких можна віднести технологію соціально-рольової адаптації яка передбачає рольову адаптацію до потенційних викликів як і людини з інвалідністю, так і членів її родини. Також в залежності від активності родини людини з інвалідністю щодо питання інтеграції в громаду виокремлюють технології патронажу, консультування, психологічні тренінги тощо. Дані технології в тій чи іншій мірі в залежності які і від індивідуальних потреб людини з інвалідністю, так і його сім'ї, дозволяють впливати та коригувати процес інтеграції і громади людини з інвалідністю.

Сьогоденна соціальна робота по відношенню щодо інтеграції людей з інвалідністю в життя громади засновується на низці нормативно-правових актів, серед яких можна виокремити: Конвенцію про права осіб з інвалідністю, низка спеціальних законів України – «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про соціальні послуги»; та допоміжні закони – «Про психіатричну допомогу», «Про освіту», «Про охорону праці» та інші нормативно-правові документи. Також вагому роль відіграють і документи стратегічного характеру – Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року . Ці та інші нормативно-правові акти закладають основи формування соціальної роботи щодо інтеграції людей з інвалідністю в життя громади.

З початком повномасштабної війни питання ролі соціальної роботи щодо інтеграції людей з інвалідністю в громаду значно активізувалося. На сьогодні провідним викликом для соціальної робити є сприяння формуванню безбар'єрного простору. На сьогодні певні прояви безбар'рності прослідковуються лише в містах обласного значення, в інших громадах, лише триває процес стратегічного обговорення питань формування такого простору в якому буде створені необхідні умови для сприятливої та ефективної соціальної інтеграції людей з інвалідністю. В таких умовах соціальні робітники, разо із представниками громадського сектору, стають двигунами трансформаційних змін щодо оптимізації простору громад відповідно до можливості інтеграції

людей з інвалідністю. Наразі актуальним для соціальних робітників залишається і питання процесів оптимізації системи соціальних послуг щодо впровадження інтегрованих підходів та адаптацію до сучасних викликів. Сучасна соціальна робота стикається і з новими викликами, серед яких провідну роль займає евакуація людей з інвалідністю з прифронтових зон, реалізація адаптаційних заходів щодо умов проживання в новій громаді, формуванню навичок життєдіяльності в нових умовах, тощо.

Враховуючи усі розглянуті аспекти ролі соціальної роботи щодо адаптації людей з інвалідністю в життя громади, було запропоновано декілька шляхів оптимізації формування інклюзивного впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду. Це стосується оптимізації таких сфер як: 1) покращення якості та поширення доступу до отримання інклюзивної освіти; 2) необхідність залучення підтримки з боку громадських організацій та благодійних фондів; 3) формування культури обізнаності щодо особливостей людей з інвалідністю та їх ролі у сучасному соціумі; 4) створення безбар'єрного середовища по всій території України; 5) впровадження цифрових технологій у процес інтеграції людей з інвалідністю. Дані шляхи, у разі комплексної реалізації сприятимуть оптимізації ефективності впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю в громаду.

На основі досліджених аспектів особливостей впливу соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю в громаду, можемо зазначити, що запропонована гіпотеза підтвердилась. Соціальна робота, відповідно до її функціональних та технологічних особливостей, має позитивний вплив на процес інтеграції людей з інвалідністю в громаду. Саме соціальна робота здатна сприяти комплексній соціальній адаптації, підвищенню рівня залученості до суспільного життя та зниженню рівня соціальної ізоляції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамов Л.К., Азарова Т.В. Центр місцевої активності для розвитку громад. Кіровоград: ІСКМ, 2012. 144 с

2. Гусєва Т.О. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю як засіб соціальної інтеграції в суспільство. *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців.* 2021. №9. Т.2. С.133-140.

3. Демчук С.О. Волонтерство як інструмент соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (26 листопада 2024 р., м. Ніжин)* / За заг. ред. О. В. Лісовця. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024 С.125-128.

4. Дуля А. Соціальна робота з особами з інвалідністю в умовах війни. *Соціальна робота: виклики сьогодення : Збірник наукових праць за матеріалами XIII Міжнародної науково-практичної конференції* / за заг. ред. О. В. Сороки, С. М. Калаур, Г. В. Лещук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2024. С.113-117.

5. Жорняк А.М. Актуальні проблеми інтеграції людей з інвалідністю у суспільство. *Вчені записки кафедри документознавства та інформаційної діяльності.* 2021. № 3. 2021. С.66-71.

6. Жорняк А. М., Подпльота С. В. Державна політика зарубіжних країн щодо соціальної інтеграції осіб з інвалідністю: досвід для України. *Стратегія сучасного розвитку України: синтез правових, освітніх та економічних механізмів* : колективна монографія / за загальною редакцією професора Старченка Г. В. 2022. С.101-117.

7. Журахівська О. Як українські громади втілюють безбар’єрні рішення. 2025. URL: https://cs.detector.media/reforms/texts/186387/2025-01-15-yak-ukrainski-gromady-vtilyuyut-bezbarierni-rishennya/ (дата звернення: 17.03.2025).

8. Капська А.Й. Соціальна робота: технологічний аспект. 2004. URL:https://www.studmed.ru/view/kapska-ay-socalna-robota-tehnologchniy-aspekt_d6c678b9e7f.html?page=2 (дата звернення: 20.02.2025).

9. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Від 16.12.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 21.02.3025).

10. Кривомаз, Т., Ільченко, І., Циба, А., Гамоцький, Р., Гетьман, Є. Дослідження етапів розвитку інклюзивності побудованого середовища в Україні. *Екологічна безпека та природокористування.* 2024. №50(2). С. 6-18.

11. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика: Підручник. Київ: Каравела, 2015. С.11

12. Лук'янова Н. Соціальна робота в Україні: концептуальні засади і трансформація в сучасних умовах. *Політичний менеджмент.* 2009.№5. С.150-156.

13. Мартинюк Т. Основні складові соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Актуальні питання теорії і практики спеціальної освіти та соціальної роботи. Педагогічний часопис Волині.* 2018. №4 (11). С.183-189.

14. Мартинюк Т. Сутнісні характеристики діяльнісної складової процесу соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Сучасний світ і незрячі: освіта, професійне становлення і соціальна взаємодія.* Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (24-26 вересня 2019 року). Луцьк, 2019. С.97-100.

15. Михальчук В. М., Пожевілова А. А., Мельник В. М. Значення територіальної громади в забезпеченні надання реабілітаційних послуг населенню в Україні. *Лікарська справа.* 2024. №3. С.23-31.

16. Про затвердження Національного плану дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2021 р. № 285-р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2021-р#Text (дата звернення:18.03.2025).

17. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 15.03.2025)

18. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text (дата звернення: 21.02.2025).

19. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text (дата звернення: 15.03.2025).

20. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text (дата звернення: 16.03.2025).

21. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 6 жовтня 2005 року № 2961-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text (дата звернення: 15.03.2025).

22. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19 (дата звернення: 16.03.2025)

23. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження № 366-р. від 14 квітня 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 11.03.2025).

24. Про схвалення Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціоналізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами похилого віку до 2034 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2026 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2024 р. № 1315-р. URL: https://www.msp.gov.ua/projects/924/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.03.2025).

25. Семигіна Т., Слозанська Г., Столярик О. Класифікація та стандартизація соціальних послуг: міжнародний та український досвід. Аналітичний матеріал. 2024. ПРООН. URL: https://bit.ly/3EzsSMr (дата звернення: 11.03.2024).

26. Семигіна Т. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи. *Вісник АПСВ.* 2015. № 1-2. С. 6-11.

27. Семигіна Т. В. Соціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання. *Вісник АПСВТ.* 2019. № 4. С. 65-75.

28. Семигіна Т. В. Формування інклюзивного середовища у громаді: ролі та компетентності соціальних працівників. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: збірник наукових праць з матеріалами VIII Міжнар. наук. Конф. Вінниця: Укрлогос Груп*. 2025. С. 56-64.

29. Соболевська М.О. Ґенеза та розвиток поняття «соціальна інтеграція» в соціологічній теорії: від класики до сучасності. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки.* 2015. №3 (28). С.13-19.

30. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму / за наук. ред. О.Г. Злобіної. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с.

31. Сучасні підходи до впровадження інтегрованих соціальних послуг на рівні громад. 2023. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/36691/file/Unicef_Integrated%20social%20services.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.03.2025).

32. Трегобчук В.М., Мочерний С.В., Павлюк С.П., Копійка В.В., Мельник Л.Г. Інтеграція. *Енциклопедія Сучасної України*. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: https://esu.com.ua/article-12384 (дата звернення: 20.02.2025).

33. Уявлення про громаду та робота в ній. наук.-допом. бібліогр. покажч. / уклад. О.В. Заїка. 2021. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/866492/mod_resource/content/1/Лекція%201.pdf (дата звернення: 21.02.2025).

34. Чим живе громадянське суспільство протягом двох років війни – дослідження КМІС. 2024. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3858322-cim-zive-gromadanske-suspilstvo-protagom-dvoh-rokiv-vijni-doslidzenna.html (дата звернення: 17.03.2025).

35. Шапошникова І. В., Катрич В.М. Світовий досвід технологій соціальної роботи з інвалідами збройних сил та перспективи його реалізації в Україні.

Проблеми сучасний трансформацій. 2024. №13. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-13-07-01/2024-13-07-01 (дата звернення: 18.03.2025).

36. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи : навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

37. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Sixth Edition ; ed. by Sally Wehmeier. Oxford : University Press, 2000. 1540 p.

Декларація

академічної доброчесності

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Заградська Яна Сергіївна, студентка 4 курсу, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: @yanaten987@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Вплив соціальної роботи на інтеграцію людей з інвалідністю у громаду» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Заградська Я.С.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) _Маловічко О.В.